

שרות-הידיעות במלחמה הסדירה והזעירה

כדוגמת יסוד שיפוסית וסכימטית ללחימה בדרך כלל מציינים לידל הרט וקלסיקנים אחרים של מדע המלחמה את מלחמתם של שני אנשים בחדר חֶשֶׁך. יסוד ה"חושך", כלומר העדר ידיעות על האויב, הוא באמת, אחד מיסודות הלחימה. פעולותיהם הראשונות של שני הלוחמים בדוגמה שהזכרנוה הן נסיונות מישוש ואחיזה שכונתן לקבוע את מקום המצאו של האויב, לתפסו ולגלות בנופו את המקום אשר בו תנתן המכה. רכישתן של ידיעות משמשת בסיס לעריכת כל קרב וכל מסע. תפקידו של שרות המודיעין הוא להבקיע את "ערפל המלחמה" המפורסם ולפורו.

שרות-הידיעות בימי שלום

שרות-הידיעות הוא הענף היחיד בין ענפי הארגון הצבאי הפועל בתחום האויב זמן רב לפני תחילת פעולות כל שהן. משרותיו: להכיר את כל הכנותיו הצבאיות של האויב המשוער ואת כל מעשיו. תשומת לבו הראשונה והעיקרית של השרות נתונה, כמובן, לתכניות האופרטיביות-האסטרטגיות, לארגונו הצבאי של האויב, לזיון ולציוד — בעיקר לסוני נשק חדשים ולאמצאות — אך גם לרשת התחבורה, לפוטנציאל הכלכלי ולא במעט גם למצבה הפוליטי, החברתי והנפשי של המדינה.

אמצעיו נחלקים בימי שלום לאמצעים רשמיים וחשאיים. האמצעים הרשמיים הם: המרגלים בעלי הזכויות כגון הנספחים הצבאיים, משלחות צבאיות מיוחדות וגופים דומים. את פעולתם של אלה משלימות, כמובן; א) רשת שיטתית של סוכנים; ב) עבודות של סטטיסטיקה וניתוח הנעשות במשרד הידיעות של הצבא. לתחום זה שייכת גם הקריאה המתמדת בספרות ובעתונות המקצועיות של המדינה הזרה, — וכן עבודו של החומר שהושג ע"י מקורות רשמיים או ע"י סוכנים, או שנרכש ממקורות אינפורמציה פוליטית וכלכלית — מקורות פתוחים, בדרך כלל, בפני הצבור, אולם יש ואפשר לגלות בהם, בדרך נתוח מתאים, נקודות אחיזה חשובות מבחינה צבאית. כאלה הם, למשל, העתונות היומית, הודעות על יבואם של המרים מסוימים, על עבודות בניה ידועות, על התחבורה, על חילוקי דעות בין המפלגות שבמדינה, וכד'. לשכת הידיעות של הצבא, המארגנת בימי שלום את כל הפעולות האלה, היא מחלקה של המטה הכללי, (המכונה "I Branch" בצבא הבריטי, "G. S. 2" בצבא ארצות-הברית, "1C" — בצבא הגרמני, "2-eme Bureau" — בצבא הצרפתי). מובן מאליו שלצי ולחיל-האוויר מחלקות-חקר משלהם ואלו לצרכיהם המיוחדים. שרות-הידיעות של השלטונות האזרחיים-הפוליטיים פועל בשיתוף עם שרותי-הצבא.

שרות-הידיעות — כל כמה שטובה יותר פעולתו בימי שלום, כן בטוחה יותר הצלחתו בימי מלחמה. כבר פה עלינו להדגיש שלא די בהשגת הידיעות, אלא שיש להבטיח את השמוש המלא בהן, ולדאוג לכך שהרשויות העליונות, להן כפופה מחלקת הידיעות, תקדשנה להן את תשומת הלב הראויה ותשכלנה להבינן כראוי. במלחמת ימינו אפשר

לציין בשמח זה כמה הונחות, שמחיר רב שולם בעדן. כך הפתיעו את האנגלים והצרפתים בשנת 1940 בחזית המערב התכניות האופרטיביות של הגרמנים, סוגי החיל החדש בצבא הגרמני וחידושי הטקטיקה והציוד, כגון הטנק הבינוני, סימן 4, מפציץ הצלילה, התותח רב-התכליות (אנטי-מטוסי ואנטי-טנקי גם יחד) בן 88 המ"מ. והרי סוגי הנשק הנ"ל צוינו עוד באביב 1942, במלחמת לוב, על אף הופעותיהם הקודמות בוירות הקרב, כ"הפתעה" – אם כי נתקבלו ברציפות ידיעות מהימנות על קיומם עוד מימי מלחמת ספרד, – אלא שלדיעות אלו לא שמו לב במידה מספקת, כאשר לא שמו לב לספרות המקצועית העשירה שהופיעה בגרמניה, וזו שדנה בטקטיקה של דיביות-השריון ושל חיל-הצנחנים ופיתחה אותה. אף השמוש בתכנית-שליפן נוסח-מחוקן במסע נגד צרפת היה נושא לויכוח בעתונות הצבאית הגרמנית כבר שנים לפני המלחמה. אילו הושם הלב כראוי לכל הגורמים האלה לא היו הנאצים מפתיעים את בעלי הברית בשנת 1940 מבחינה אופרטיבית, טקטית ובתכניקה של נשק. דוגמא לידיעות, שלא נוצלו כהלכה, אנו מוצאים בהערכה המוטעית שהעריך שרות-הידיעות הגרמני את יכולת המלחמה של רוסיה הסובייטית. הערכה זאת – שגם נרינג הודה סוף-סוף בגלוי כי היתה מוטעית – נעשתה על סמך נסיון מלחמת-פינלנד, אך דוקא שם נלה הצבא האדום, כידוע, באחד משלבי המסע, הלא הוא שלב ההתקפה על "קרימנהיים", שפע כה רב של נשק ושליטה כה מצוינת בשיטות לחימה מודרניות, שלא היה יסוד למסקנה מוטעית על עצמתו האמתית. מכל אלה אנו למדים מה גדולה חשיבותו של שרות הידיעות עוד בימי שלום.

שרות-הידיעות בימי המלחמה

בימי שלום מטפל שרות-הידיעות בעובדות בעלות יציבות מסוימת, אשר השנוי בהן אינו אלא אטי וניתן להקבע באמצעים הנ"ל, אך בימי מלחמה גדול הרבה יותר מספר הגורמים הסמויים, והעובדות שהשרות מטפל בהן מתחלפות בלי הרף. דוקא משום כך גדלה חשיבותו ומתרחב המנגנון שלו, כי עיקרי המלחמה שהם המכריעים מבחינה טקטית, – כגון הפתעה, מהירות, רכוז הכוחות, חוקפנות – ניתנים להתגשם רק אם יש לצבא ידיעות מספיקות על האויב. ולא לחנם אומר "תקנון שירות-השדה הבריטי שיריעות על האויב ועל השטח הן התנאי לתיכון נכון ולהצלחה בקרב. מטרתיו של שרות-הידיעות בימי מלחמה הן, משום כך, מגוונות מאוד. ראשית כל נוספת בימי מלחמה חשיבות רבה לנושאים אשר עובדו כבר בימי שלום כגון התכון הכללי של האויב, זיונו, הטקטיקה שלו, התעשייה, הלכי-הנפש וכו'. אך עתה יש להוסיף על כך ידיעות שערכן רב לנבי פעולות הלחימה הישירות. ואלו הן במידה שמדובר על כוחות יבשה: א. מצבו של האויב, כלומר קביעת עצמתם המדויקת של כוחותיו הלוחמים והבהרת עריכתם הכללית. ב. "סדר המערכה" (Ordre de Bataille) של האויב, כלומר זהוים של סוגי החיל השונים ושל היחידות השונות שמהן הם מורכבים, קביעת עצמתם ועריכתם, וראשית כל – זהו מקום-חניתן של הרורבות, חלוקתם של כוחות-הקרב השונים, (הארטילריה, יחידות-השריון, הזין הכבד של הרגלים, הארט, הא.מ.).

מקום העמדות של מרכיב-הפקוד, קווי-העורף ודרכי-האספקה, מקום המחסנים, שדות-התעופה וכו'. ג. פעילותו של האויב, כלומר תנועותיו, ריכוזיו או העתקת כוחותיו, עצמתם וכוונם, בצורים ושדות-מוקשים או העבודות הכרוכות בהם, קוי עמדותיו, מיבן וכוחות-המצב שלהן, הכוון והאינטנסיביות של אש תותחית, האזורים הנתונים לאש שאר סוגי הנשק שלו, פעילותם של אוירונאו וכו'. ד. השטח, אשר בו מתחוללים הקרבות או יתחוללו בעתיד, כלומר ציונו הכללי של השטח: פני הקרקע, צמחייתה, כושר המעבר בה, אפשרויות של מסתור וכו', וכן הערכת השטח מבחינת אפשרויות הפעולה – של שני הצדדים.

אל הנושאים העיקריים האלה יש להוסיף עוד נושאים בעלי חשיבות מיוחדת לגבי החיילות השונים. כך, למשל, חשובים לגבי חיל-השריון צורת השטח מבחינת אפשרות התנועה של כלי הרכב, מקומם של מחסומים ומכשולים א-ט, ועריכתו של נשק א-ט. בעוד שהארטילריה מבקשת להתחקות בעיקר על עמדות-התותחים של האויב, על מקומן של מטרות נוחות לפגיעה וכן לברר עד כמה היתה יעילה האש שלה עצמה. על הידיעות הנ"ל, שהן תמיד בעלות חשיבות רבה ושיש לקבצן בסדר ובהתמדה, יש להוסיף את הידיעות הנחוצות כיסוד לפעולה מסוימת. על פי הפרטים המועטים האלה הנקל לראות שהיקף האמצעים אשר בהם משתמש הצבא לשם השגת ידיעות בעת מלחמה, צריך להיות רחב הרבה יותר מן המנננון הקיים בימי שלום. את הדבר משיגים קודם כל ע"י הדוק רשת הריגול והרחבת עבודת הסוכנים. אך גם היחידה הלוחמת עצמה חייבת לרכוש לה מידה מכסימלית של ידיעות. למטרה זאת משמשת אחת הפעולות העיקריות של כל יחידה, למן הארמיה ועד לכתת-הקלעים: הסיור והתצפית. לא נדבר פה על הפרטים של נושא רחב זה, נזכיר רק זאת שמבדילים בין סיור-אווירי לבין סיור-קרקעי – לפי הכוחות העוסקים בו – וכן בין סיור אסטרטגי או פרטיבי, שקטי וקרבי, לפי טיב הידיעות שיש להשיגן והיקפו של הסיור; בעוד שאת הסיור האסטרטגי והאופרטיבי, הנערך על פי רוב בהיקף רחב לשם השגת ידיעות הנחוצות למפקדה הראשית, מבצעים חיל-האוויר ויחידות-נעות, חיל-פרשים רכוב וממוכן, קלע-אופנוע ויחידות מכוניות משורינות, הרי הסיור הטקטי והקרבי הנו מתפקידם של כל גופי-צבא, עד ליחידות הקטנות ביותר של חיל-הרגלים. בסוג זה של סיור משתמשים בשדה המערכה עצמו, לפני הקרב או בעת התחוללו. לפעמים אין להשיג את הידיעות המבוקשות באמצעות סוגי התצפית השונים ונתוח המצב ואפשר להשיג רק אנב פעולה קרבית מיוחדת לכך; דבר זה נקרא בשם "סיור חוקפני".

מקורות הידיעות בשדה-הקרב, אשר לשם השגתן משתמשים באמצעים הנ"ל, הם (מחוץ לתצפית שטחית ועבוד תוצאותיה, שעליהם עוד נייחד את הדבור, ומחוץ לידיעות הרגילות הנמסרות ע"י מרגלים וסוכנים) המקורות דלקמן: תצפית וצלום מן האוויר – שהם מקור ידיעות חשוב עד מאד, – דברי שבויים, הודעות של תושבי המקום, ציוד האויב שנתפס, מסמכיו, מדיהם וחפציהם של החללים. כל אלה הם חומר למסקנות. את השאיפה להשגת כמות מכסימלית של

ידיעות מהימנות ומדויקות על האויב מאונת השאיפה להמעיט עד כמה שאפשר את הידיעות שהאויב עלול לקבל, או, אם ניתן הדבר, למסור לו ידיעות מטעות בדבר המצב מעבר-מזה של החזית. פעולות בשטח זה עשויות לפעמים להכריע בקרב, בין שנעשו ע"י בודדים, כמו התחבולה המפורסמת של קצין ידיעות בריטי לפני קרב עזה—באר-שבע (1917), ובין שנעשו ע"י תמרוני הסוואה והטעיה שצבא שלם משתתף בהם (הדוגמה האקטואלית ביותר: הסחרת שטחי הרכוז של בעלי-הברית והעלמת נקודת-המבקע לפני ההתקפה באל-עלמיון).

ארגון שרות-הידיעות בשדה הקרב

מן הרברים האלה אפשר ללמוד בנקל שמחלקת-הידיעות של המטה-הראשי יכולה לרכז בידה, בעת המלחמה, רק את החושים העיקריים של רשת השירות. לשם מלוי תפקידיו המרובים זקוק השרות לארגון ענף, והרי בימי שלום קיים ארגון זה רק כעופר. על כן נספחים בימי מלחמה לכל היחידות — גם למבנים הנבונים וגם למבנים הטקטיים (כלומר לארמיה, לקורפוס, לדיביוזיה, לבריגדה, ולבטליון) — קציני-ידיעות על מותיהם. ומרובים תפקידיהם: א. ארגונו והסדרתו של שרות הידיעות ביחידה. ב. אסוף הידיעות שנתקבלו, עבוד דו"חים על ארגון האויב, תכנון ותיו, הטקטיקה שלו וכיו, המצאתם לאינסטנציות המתאימות וליחידות-המשנה. ג. עריכתן ובצוען של תצפיות וצלומים מן האויר. ד. חקירת שבויים, בדיקת ציוד ומסמכים של האויב. ה. עבודן וחלוקתן של מפות איזורי הקרבות. ו. כל סדורי הזהירות הדרושים נגד שרות-הידיעות של האויב, מן ההסוואה וההטעיה ועד לצנזורה על המכתבים. לארטיילריה, לחיל-האויר וליחידות התכניות — קציני-ידיעות משלהם בהתאם לידיעות המיוחדות שהם זקוקים להן, ובהתאם לאינפורמציה המיוחדת אשר להם האפשרויות להשיגה.

מחלקת ה"חקר" של המבנים הנבונים יותר מטפלות, איפוא, בתפקידים הרחבים יותר. אך מכיון שמידת הפירוט, האקטואליות והחיוניות של הידיעות עולה במדה שמקורן הוא במגע הישיר עם האויב, הרי פותחו בצבאות השונים, למשל בצבא הבריטי, שירותי-ידיעות עד ליחידות הטקטיות הקטנות ביותר, — וקציני-ידיעות מיוחדים נקבעו בתוך מטות בטליוני-הרגלים או-הטנקים, וברגימנטים של התותחנים.

ארגון, כתיבת-החקר של בטליון הרגלים הבריטי, עבודתה והכשרתה.

לפי הידיעות הרשמיות שנתפרסמו על ארגונו של בטליון הנלים בריטי (אשר כדאי לעשותן דוגמא מוחשית) עומדת לרשות מטה הבטליון כתיבת-החקר, המורכבת מקציני-ידיעות, סרג'נט וששה טוראים; ברשות הכתה שתי מכוניות, אופנוע ושלושה אופנים. לקציני-הידיעות כפופה גם כתיבת הצלפים של הבטליון, בה 8 טוראים. בעוד שקצין הידיעות של הבטליון אחראי בתקופת ההכשרה על הדרכת האנשים שהועמדו תחת פקודו. מוטלים עליו בשדה הקרב תפקידים אלו: א. לברר את תנועות האויב ולהכיר את חלוקת כוחותיו. ב. לעקוב אחרי פעולות הקרב בתוך "קטע-הבטליון" ומשני אנפיו, כדי לדעת תמיד את מצב הקרב ולמסור למפקד הבטליון, ולממונים

הנבוהים יותר, אינפורמציה ממצה ככל האפשר. ג. לקבץ בשעת הקרב או לפני את הידיעות המתקבלות, לבדוק את מדת האמת שבהן, להסיק מהן מסקנות ולהעבירן למפקד הבטליון או לאינסטנציות מעונינות אחרות (מפקדת הבריגדה, ויז'הרגלים הכבד, הארטילריה וכו'). ד. ללמוד את השטח שבתוך קטע הבטליון ומסביב לו, וקודם כל את דרכי ההתקרבות הנוחות לכל אחד משני הצדדים. ה. להעביר אל הבריגדה או לאינסטנציות אחרות, בחוספת הערות את השלל והמסמכים שנתפסו, — לאחר שנבדק אם אין בהם כדי לשמש מקור ידיעות ישיר לבטליון. ו. לדאוג לכך שקציני הבטליון יכירו את חומר הידיעות המתקבל מאינסטנציות נבוהות יותר, כגון תאור שיטות חדשות של האויב, תאור ציוד חדש וכו'. ז. לדאוג למפות ולתצלומים מן האויר שיש לבטליון צורך בהם. ח. לארגן בתוך הבטליון את שרות הבטחון, כלומר את אמצעי הזהירות העשויים למנוע השנת ידיעות על ידי האויב. ט. לעבד את חומר הידיעות הסטטיסטי והמנתח של הבטליון, שעוד נדבר עליו להלן, ולהחזיקו ערוך לשימוש. י. לנצח על פעולת כחת הצלפים שבבטליון.

קצין הידיעות נמצא בעת הקרבות על יד מטה הבטליון או על יד עמדת פקודת-הקרב של הבטליון. כשנעדר מפקד הבטליון מן המקום, ממלא קצין הידיעות את מקומו. לשם בצוע כל התפקידים שנוכרו למעלה משתמש קצין הידיעות באמצעים כדלקמן: בכחת התקר או — אם המצב דורש זאת — בכחת הצלפים, בחומר האינפורמציה המעובד, וברשת הידיעות של הבטליון.

בכחת החקר, ובכחת הצלפים המשלימה אותה, הוא משתמש בצורה זאת: א. כמשמרות-תצפית קבועים (ביחוד — במלחמת-עמדות) המשגיחים בתמידות על עמדות האויב שממול לקטע הבטליון או באגפיו. ב. כמשמרות-תצפית מיוחדים, המשגיחים על אוביקט מסוים. ג. כמשמרות-סיור מיוחדים.

מלבד זאת נמצא קצין הידיעות כמנע מתמיד עם החלקים הקרמיים של הבטליון, מרבה לבקש ומבקש מהם — אם יש צורך בכך — אינפורמציה. אם המצב דורש זאת יכול הוא להציע למפקד הבטליון פעולות סיור מיוחדות. החומר האנליטי והסטטיסטי העומד לרשותו; מפות של "קטע הבטליון" ותצלומים מן האויר; מפת המצב של קטע הבטליון, בה הוא רושם את השנויים שחלו במצב; יומן הידיעות שבו ירשום את הידיעות שנתקבלו; ארכיון הידיעות המכיל את החומר המתקבל מאינסטנציות נבוהות יותר; הודעותיהם של משמרות התצפית וכו'.

הואיל ואף הידיעה החשובה ביותר תהיה משוללת כל ערך אם תגיע באחור רב מדי לידי המנגנון המיועד לטפל בה ולהסיק ממנה את המסקנות הנחוצות — שומה על קצין הידיעות לשמור על מנע אמיץ עם קצין הקשר של הבטליון; מובן שידועות לו תכניות הקשר לא של הבטליון בלבד, כי אם גם של היחידות הנבוהות יותר, והנוטריקונים המתאימים, כי על ידי כך יש בידו להמציא הלאה כל ידיעה, בהתאם למדת חשיבותה באמצעות הקשר אשר יהלום את המקרה.

מן ההכרח שכתת החקר תורכב מחומר אנושי נבחר ועל אנשיה לקבל הכשרה מיוחדת. נושאי ההכשרה החשובים ביותר בכחת החקר הם: הכרה יסודית של צבא האויב, ואם אפשר — ידיעת לשון האויב; הכשרה מקיפה בתורת

האורניטציה, עריכת תרשימים, קריאת מפות ותצלומים מן האוויר, שמוש במצפן ובמרונית של שטח; שמוש במשקפות השונות. תורת תצפית ותורת השטח; זריוות מיוחדת בניצול השטח כהסואה ובתנועת לילה. על מוראי בשרות-הידיעות להיות בעל הבנה טקטית מספיקה כדי להעריך הערכה נכונה את הפעולות השונות של האויב; הוא צריך לדעת כיצד מנסחים הודעה בצורה נכונה וקולעת; עליו להכיר את אמצעי הקשר השונים ואף להשתמש בהם לפעמים; עליו להיות מוכשר לתפקיד של מורה-דרך ולטפול בשבויים, וכן לדעת לנהל את היומנים ולמלא את השופסים בדרך הנכונה. דרנה נבוהה של הכשרה ומרה נרולה של עצמאות ושכל דרושות, איפוא, לקצינים, לסמלים ולטוראים העובדים באגף שרות זה.

שרות-הידיעות במלחמה הזעירה

במלחמה הזעירה על שרות-הידיעות להתאים את עצמו לתנאים המיוחדים אשר לצורת לחימה זאת. תנאים אלה הם, כידוע: 1. חזית רצופה, בכל צורה שהיא, אינה קיימת. 2. האויב פועל ביחידות קטנות, הנעות על פי רוב בלילה או אנב ניצול נדול ביותר של תנאי שטח בלתי נוחים. 3. האויב מופיע תכופות בכנדי אורחים. 4. הוא נמצא על פי רוב בשתוף פעולה אמיץ עם כל האוכלוסיה האורחית שבמקום או עם חלק ממנה, המשמשת אותו כאספקה ובידיעות. 5. בסיסיו, נקודות המשען והמטות של האויב נמצאים על פי רוב במקומות שהנישה אליהם קשה עד מאד או שהם מוסוים בהסואה אורחית. לפיכך, אם משתמש האויב בדרכי המלחמה הזעירה מוטל על שרות הידיעות, עוד לפני תחילת הקרב, "תפקיד מקדם", — כלומר, עליו להכיר את השטח העלול לשמש בסיס לאויב ולנלות את מננון הקשר שבין האויב לבין האוכלוסיה האורחית.

ואילו בשעת הקרבות, מטרתו של שרות הידיעות היא זאת: לנלות את מקום הבסיסים, המתסנים והמטות של האויב הפרטיוני ולדעת מי הם מנהיגיו הפוליטיים והצבאיים. ויתכן כי חשוב הדבר אפילו מידעת תכניות האויב ותנועותיו הואיל ובמלחמה הפרטיונית עלולה לעתים מהלומה על ראש המננון הפוליטי-הארנוני-המוסרי של האויב להיות מכרעת יותר מאשר המלחמה ביחידותיו המזוינות.

האמצעים להשגת הידיעות במלחמה זעירה הם: א. פעולות מונברות של סוכנים, ביחוד בקרב אוכלוסיה אורחית אויבת; ב. פעולת סיור מקיפה, על ידי פטרולים מרובים בחבלים מסוימים (לפעמים — בלבוש אורחי); ג. הכרה מדויקת של השטחים, הכרת התנאים המקומיים וידעת שפת האויב, — תנאי ראשון להצלחת שרות הידיעות במלחמה. תועלת רבה תצמת לשרות זה מהשמוש המותאם בצורות הארנון שתוארו לעיל בדברנו על המלחמה הנדולה, מהעבוד המדוקדק של החומר המצוי בענפי הידיעה שצוינו כאן (כחשובים במיוחד לנבי המלחמה הזעירה) לפי הדרכים שכבר תוארו לעיל, ומהמתודה, המנתחת והדוקטיבית, בעבוד הידיעות. גם מסקירה שטחית זו מסתבר, ששרות ה"חקר" הוא ענף צבאי מורכב ורבי-אנפין עד מאד. הצד שידע לפתחו ולשלוט בו, יהיה הראשון שיבקיע את "ערפל המלחמה", והוא אשר יוכל לחלוק את המהלומה המכרעת.